

75 éves a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Október közepén ünnepelte a főváros könyvtára és a magyar könyvtárostársadalom a Budapest kulturális életében pótolhatatlan szerepet játszó intézmény megalapításának háromnegyed százados évfordulóját. Az okt. 15. és 17. között lebonyolított szakmai napok olyan témakörökről szóltak, mint a könyvtárakban folyó művészeti nevelés, a főváros közművelődési könyvtárainak munkásolvasói, óvodások a könyvtárban, az öregek és a könyvtár, a közművelődési könyvtár tudományos feladatai. A tanácskozássok sorát az okt. 15-én a kőbányai Pataky István Művelődési Központ színháztermében megtartott emlékülés vezette be, amelyen megjelent *Óvári Miklós*, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára, *Király Andrásné*, az MSZMP Budapesti Bizottságának első titkára, *Molnár Ferenc* kulturális minisztériumi államtitkár, *Simon László*, a Szakszervezetek Budapesti Tanácsának titkára, *Mezei Gyula*, a Fővárosi Tanács művelődésügyi főosztályának vezetője, s képviseltették magukat az európai szocialista országok fővárosainak központi könyvtárai is. Az elnökségbe meghívták a Szabó Ervin Könyvtár egykori dolgozóját, a nyolcvanéves *Malonay Gézát* is, aki 1915-ben lépett a könyvtár kötelékébe, *Révész Ferenc* főigazgató a könyvtár csaknem kilencszáz dolgozója nevében üdvözölte a megjelenteket, majd *Farkasinszky Lajos*, a Fővárosi Tanács elnökhelyettese a könyvtárnak a főváros kulturális életében játszott fontos szerepét méltatta előadásában, *Remete László* kandidátus a könyvtárpolitikus Szabó Ervinnel foglalkozott, *Szöke Tiborné* főigazgató-helyettes pedig a könyvtár munkáját és terveit ismertette. A következőkben *Farkasinszky Lajos* előadásának tömörített szövegét közöljük.

Állandóság és állhatatosság — mindenkori készség a megújulásra

FARKASINSZKY
LAJOS,
a Fővárosi Tanács
elnökhelyettese

Az örökség. Hetvenöt éves a főváros — alapító igazgatójáról elnevezett — könyvtára. Háromnegyed évszázada Szabó Ervin, a szocialista könyvtárpolitikus ebben a könyvtárban kezdett hozzá megvalósítani azokat a könyvtárpolitikai elveket, amelyek mindmáig időtállóak maradtak. Kiváló munkatársaival, majd utódaival — Dienes Lászlóval, Kóhalmi Bélával és másokkal — nem véletlenül jutottak egymástól függetlenül ugyanolyan következtetésekre (a Tanácsköztársaság könyvtárpolitikai elképzeléseiben ezek világosan megfogalmazódtak), mint a szocialista könyvtárpolitika szovjetunióbeli kialakítói, akik Lenin közvetlen útmutatásai alapján dolgozhattak. S

a főváros könyvtára hű maradt ezekhez az elvekhez hosszú történetének nehéz napjaiban is. Idézzük fel Szabó Ervin könyvtárpolitikai célkitűzéseit:

— mindenki számára váljék elérhetővé a könyv — mégpedig úgy, hogy a maradi népkönyvtárak helyett gazdag állományú, olvasóközpontú, nyilvános kölcsönzőkönyvtárak létesüljenek;

— az elkülönült, kis egységek helyett a könyvtárak munkamegosztáson alapuló rendszerét szükséges létrehozni;

— legyen együttműködés a könyvtárak között, s elsősorban a hagyományos könyvtárak alakítsanak ki speciális gyűjteményeket, a közművelődésiek pedig kínáljanak válogatás nélküli, gazdag választékot;

— a könyvtárak szervezési elve a hálózat legyen: a földrajzi egységekben létrehozott ellátó központok a kisebb egységek szakmai munkájának koordinálását is lássák el.

Szabó Ervin korszerű szemléletére jól jellemző, hogy a lakosság általános könyvtári ellátásával együtt akarta kiszolgálni a „legkényesebb” kutatók igényeit is.

A felszabadulás óta eltelt immár 35 esztendő a könyvtár kiteljesedését hozta. Új lehetőségek nyíltak arra, hogy nagy lépéseket tegyen a Szabó Ervin mutatta úton. Sőt, a Fővárosi Szabó Er-

vin Könyvtár — hagyományaihoz híven — kezdeményező szerepet játszott a szocialista magyar közművelődési könyvtárhálózat kiépítésében, egyúttal példaként is szolgált az országos törekvésekhez, az éppen most 30 éve megszervezett, központosított közművelődési könyvtári rendszer kialakításához. Példa volt szervezettségével, szolgálati elveivel. De segítette az országos könyvtárügyet az itt nevelkedett könyvtárosokkal is. Szabó Ervinnek és munkatársainak elveik gyakorlati megvalósulása volt az utókor legnagyobb elismerése.

A fővárosi könyvtárat impozáns fejlődés jellemzi a szocialista építés korában. A felszabaduláskor 11 jól-rosszul felszerelt fiókkönyvtára volt a városnak, néhány éven belül azonban már mind a 22 kerületben működött ilyen intézmény. Az extenzív fejlesztésnek ebben a korszakában a könyvtár arra törekedett, hogy minél több emberhez eljuttassa a könyvet, az új társadalom új irodalmát. Az adott körülményekkel, a helyenként szűkös lehetőségekkel kényszerűségből megalkudva, a szakszerűség követelményeinek meg nem felelő adottságok mellett is teljesítette a kor parancsát. Tíz-és tízezer fővárosi lakosnak ekkor adták az „első könyvet” a kezébe a Szabó Ervin Könyvtár fiókjában, itt indították el őket az igényes olvasóvá válás útján. Napjainkban 37 önálló kerületi, 13 gyermek-, 41 fiókkönyvtár, valamint 2 bibliobusz szolgálja a főváros lakosságát. A könyvtár állománya azóta hatszorosára növekedett. A háború előtti utolsó esztendőben 20 000 olvasó másfél millió kötetet kölcsönzött, napjaink több mint 170 000 beiratkozott olvasója pedig majdnem 6 millió könyvet kölcsönöz egy év alatt.

A központi könyvtár 1968 óta — ugyancsak Szabó Ervin útmutatása szerint — országos *szociológiai szakkönyvtár*ként működik. Helytörténeti gyűjteménye és zenei könyvtára mintaserű. Egységesen igazgatott, korszerű elveken alapuló hálózat ez, az ország többi könyvtárát is szolgáló bibliográfiai műhellyel, központi propagandaanyag-ellátással.

Nagyok az eredmények, de közismertek a gondok is. A következő évtizedekben a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának az a dolga, hogy az eredményeket tovább fejlesztve a munkát hatékonyabbá tegye és — erőihez mérten — enyhítse a gondokat.

A megújulás lehetőségei és feladatai. Közismert tény, hogy különösen az utóbbi egy-két évtizedben kiterelvényesedtek a kulturálódási lehetőségek, módosultak az emberek művelődési szokásai. Újkultúra-hórodozók jelentek meg, és ezzel

együtt megváltoztak a szabad idő felhasználásának módjai, lehetőségei is. A művelődés hagyományos eszköze — a könyv — azonban semmit sem veszített népszerűségéből. Meggyőződésem, hogy a jövőben is megőrzi — mással nem pótolható — primátusát a szocialista kultúra terjesztésében. A könyvtár — ez az alapvető közművelődési intézmény — híven ápolva saját hagyományait, képes megújulni dinamikus változó világunkban.

A fővárosi hálózatban működő 15 hangtár, több hanglemezkölcsönző, a könyvtári galériák, a „klasszikus” kölcsönzésen és helyben olvasáson túlmutató egyéb szolgáltatások, eredményes közösségi művelődési formák is meggyőzően bizonyítják, hogy a könyvtár klasszikus kerete magában hordja az általa végzett közművelődési tevékenység folyamatos korszerűsítésének lehetőségeit.

A főváros kulturális és művelődési rendszere most már viszonylag jól épített. Ilyen könyvtárhálózata is. Ezt és a következő évek gazdasági lehetőségeit is figyelembe véve az előző időszak mennyiségi növekedésével szemben a jövőben a művelődési szolgáltatások határfokának növelése, az intézmények optimális kihasználásának feladata kerül előtérbe. Melyek ezek a feladatok?

— A meglévő intézmények jobb, tervszerűbb tevékenysége, hatékonyságuk és hatókörük növelése;

— az intézmények rendszeres karbantartása és ezzel párhuzamosan szolgáltatásaik körének bővítése;

— a helyi ellátás (elsősorban az új lakótelepi igények kielégítése) érdekében — az adott helyzet szűlle — eredményes átmeneti megoldások keresése és megvalósítása;

— az új lakótelepekre komplex, több célú oktatási-közművelődési intézmények telepítése.

Mivel a fővárosi könyvtárhálózat jövőbeni fejlődését is a valóságos társadalmi, gazdasági viszonyok és lehetőségek határozzák meg, majdnem tévedés nélkül megfogalmazhatók a fejlődés tendenciái:

— elsősorban azoknak a — társadalmi, világgazdasági és gazdaságpolitikai összefüggések megértését szolgáló — műveknek a népszerűsítése, terjesztése a cél, amelyek segítenek eligazodni a jövőendő esztendőkre meglehetősen bonyolult mozgástörvényei között;

— az egyre növekvő oktatási, továbbképzési igények kiszolgálása végett a könyvtáraknak mindinkább „oktatáscentrikus” állományfejlesztéssel, feltárással és szolgáltatásbővítéssel kell a lakosság rendelkezésére állniuk;

— a szabad idő, valamint a lakosság művelődési, szórakozási igényeinek bővülése a könyvtárakat is ennek megfelelő jellegű könyvvállomány és szolgáltatások kifejlesztésére, a tartalmas közösségi élet és a közéleti tevékenység elősegítésére, ösztönzésére készíti;

— bizonyos, ma még meglehetősen számottevő, ám meglehetősen mérsékelt kulturális érdeklődésű rétegek olvasóvá nevelése a könyvtárakat is arra ösztönzi, hogy a bevált, hagyományos közművelődési módszerek mellett nagy gondot fordítsanak a korszerűsítésre és a könyvtári szolgáltatások szélesítésére. Mindezek elérése csak úgy képzelhető el, ha a hálózat szervezeti előnyeit kihasználva a fővárosi könyvtár teljessé teszi a kerületi főkönyvtári struktúra megkezdett kiépítését, mivel e szerkezetben nagyobb hangsúlyt kaphat a feladatok összehangolása és a munkamegosztás, valamint a lépcsőzetes ellátás követelménye.

Emellett a hálózatnak tudatosan „rá kell épülnie” a szakszervezeti és az iskolai könyvtárhálózatra, de már nemcsak az együttműködést biztosítva, hanem a szolgáltatások differenciálásával, a munkamegosztás tartalmi követelményeivel, sőt a földrajzi elhelyezkedés adottságaival is jobban számolva. A Szabó Ervin Könyvtár *speciális szolgáltatásait* figyelembe véve pedig szükségszerű a munkamegosztás és az együttműködés fejlesztése a nagy tudományos könyvtárakkal.

Az évforduló jó alkalom a jövő jelzésére is. A 75 év tapasztalatai, a legutóbbi 30 esztendő tanulságai alapján ebben az irányban látom biztatónak a könyvtár jövőjét, a Szabó Ervin Könyvtárnak — az iskola mellett a főváros legkiterjedtebb művelődési intézményhálózatának — jövőjét, még akkor is, ha a társadalmi, gazdasági fejlődés adott lehetőségei mértéktartásra intenek mindannyiunkat a fejlesztési célok kitűzésében.

Az ismeretekből kulturáltságot. Nem új dolog, hogy a kulturáltság — az emberi magatartásban erkölcsi erővé vált műveltség — egyik fő forrása az ismeret. Úgy látszik, korunk megnyerte az ismeretek és az információk bőségének csatáját, mégis már-már vesztesre áll a kulturáltság ügyében. Ezért az ismeretek „szélessége és magassága” mögé a jövőben sürgősen ki kell építenünk a harmadik dimenziót: azokat a készségeket, képességeket, amelyek a tudásból *kulturáltságot* teremtenek.

Összefüggő, kettős közművelődési feladat ez. Mára a változó idők meghozták — igaz, kassá váratlanul — e feladat-kettős teherpróbáját. Ez a teherpróba szélesebb társadalmi összefüggésbe illeszkedik. Mert ugyanaz a társadalompolitika hívta életre az iskolareformot, fogalmazta meg újszerűen a közművelődés feladatait — a közművelődési törvényt —, mint amelyik most hosszú menetelésre készítet bennünket a gazdaság korszerűsítéséért. S mindhárom a — messzi — jövőbe tekintő politika része... Ez pedig az oksági összefüggések, a távlati célok alapos ismeretét, a *kulturált politizálást* igényli mindannyiunktól. Ma és a jövőben csak az a magatartás hasznos a közösségnek, amely saját korlátainak tudatában — de a lehetőségek határáig — következetesen és hatékonyan cselekszik.

Bizonyára lesznek e politikának a közművelődésre — benne a könyvtárügyre — szabott döntései is. Kérdés, hogyan fogadjuk őket, azokat is, amiknek nemigen lehet örülni? Miként adjuk tovább az olvasóknak? Miként segítünk eligazodni nekik? Miként, milyen határfokkal erősítjük a személyiségen átszűrt szellemi tudatosságot? A tapasztalat mondatja velem: a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár dolgozói a jövőben még inkább betöltik a maguk ismeret-, érték- és kultúraközvetítő szerepét, mert feladataikat jól ismerik. Erre a misszióra manapság nagyon nagy szükség van, és a jövőben még nagyobb szükség lesz.

Kitüntetések

A kulturális miniszter a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fennállásának 75. évfordulója alkalmából, eredményes munkája elismeréséül *Bárány Lajos*nak, a 35. sz. kerületi könyvtár vezetőjének, *dr. Barta András*nének, a 2. sz. gyermekkönyvtár vezetőjének, *Gál Györgyné* csoportvezetőnek, *Godányi Akos*nének, a 3. sz. kerületi könyvtár könyvtárosának, *Óhegyi Pálné*nek, a 44. sz. gyermekkönyvtár vezetőjének, *Zachár Zoltánné* csoportvezetőnek A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT: *Gujjiczter Imréné* személyzeti vezetőnek, *Jenny Bertalanné* könyvkötőnek, *Klinda Mária* főmunkatársnak, *Lovas Zoltánné*nek, a 4. sz. kerületi könyvtár vezetőjének, *dr. Remete László* főosztályvezetőnek, *Tóth Sándorné*nek, a 32. sz. kerületi könyvtár könyvtárosának a KIVÁLÓ MUNKAÉRT kitüntetést adományozta.